

LBRIS

We know
books

Anca Mizumschi

Cei care cumpără stele

roman

MUSTAFA

Se ridică de pe scaun și își privi vânătaia de la mână — era cât o monedă de argint pe partea interioară a încheieturii. Se frecă puțin cu unghia de la degetul mare, dar vânătaia nu dispăru. În ultima vreme îi apăreau din ce în ce mai des, de obicei pe mâini și pe picioare. Era suficient să ia în brațe cilindrii de turnare și cele două creuzete în care amesteca aliajele pentru bijuterii sau să ridice coafele cu apă, cu care răcea sticla moale a emailului proaspăt ars, că imediat îi apăreau vânătăi.

Ce-o fi o fi, își zise și se ridică în picioare. Nu avea de gând să se certe din nou cu Meryem care îl bătea la cap să-l caute pe Leib Peres. Avea să o mintă din nou că se duce, dar nu se va duce, pentru că nu voia pentru nimic în lume să-i dea bani felcerului ăluia cu chip de vulpoi. De câte ori intra în spițeria lui plină de magnesium, camphor, nux vomica, aconitum, mercur, laudanum, senna, ambergris și altele pe care numai evreul sefard le știa, i se părea că din pământul de sub picioarele lui se ridica un halou spontan de ceață galbenă, de care nu se putea feri și care îi otrăvea sângele.

Ce gânduri am în dimineața asta, se amări Mustafa și se apucă să-și strângă lucrurile. Puse întâi cele două volume mari din *Istoria* lui Muhammad ibn Jarir al-Tabari și luă, pentru orice eventualitate, și traducerea în turcă a manuscrisului lui Abd al-Rahman al-Sufi, *Cartea stelelor fixe*. Araba lui nu era suficient de bună și voia să vorbească cu Khalil. Apoi căută prin colțurile casei cutia cu pietre semiprețioase, care îi fusese trimisă cu o zi înainte de Palatul Imperial, pentru tespih¹. În atelierul din Prima Curte, în care lucrau peste patruzeci de bijutieri împreună cu calfele lor, se șlefuiau pietrele, și lui i le trimiteau doar ca să înșire cele nouăzeci și nouă de mărgelile de rugăciune și să le facă încuietorile. Deschise cutia, ridică pielea de miel în care erau învelite și o întinse pe masă. În fața lui stăteau, rotunjite la aceeași dimensiune, sfere mici de cornalină translucidă, roșu-închis, lăplăzuli, hematit, jasp, calcedonie, nefrit și cuarț. Perfect aliniate pe mai multe rânduri, adormite în sulul lor de piele, toate mărgelile erau prinse cu câte o sârmuliță, ca într-un insectar.

Bobitele acelea așteptaseră milenii în burta Indiei, Arabiei și Chinei, fuseseră dezgropate ca niște bolovani inegali și aspri de rocă, transportate pe mare, în vase care miroseau a pește, a excremente de om și nădușeală, și pe uscat, în cufere legate cu sfori groase îmbibate de sudoare de cal, iar acum stăteau în fața lui, domolite.

Oftă, strânse cu grijă sulul, îl așeză la loc, luă traista de pânză în care pusese cărțile și coborî în bucătărie. Meryem nu era acasă, plecase probabil de dimineață în piața de pește să vorbească cu Musa. Mustafa știa ce o macină, dar preferase să tacă, deși auzea în fiecare noapte cum se perpelea prin somn. Corpul ei îngreuiat de sarcini și de vârstă

atârna de fiecare dată pe pat ca un sac de lână udă și îl trezea când se întorcea de pe o parte pe alta, oftând prin somn. Așa ajunsese Mustafa să o vegheze, acoperindu-i cu un cearșaf subțire vara sau cu o cuvertură iarna cei trei colaci de grăsime, unul mai mare și doi mai mici, care se întrezăreau pe sub pânza cămășii de noapte și se ridicau în ritmul respirației, când femeia dormea cu fața în sus.

Ieși prin spate și trase poarta grădinii după el. Era devreme, dar foarte cald pentru mijlocul de aprilie. Constantinopolul se trezise, ca de obicei, în iureșul dimineților — țipetele negustorilor, vocile băieților care duceau tăvi cu ceai în Marele Bazar, copite și colb și toate neamurile pământului vorbind în același timp și gesticulând.

Din cauza nopții nedormite, nu auzise muezinul și iar nu își făcuse rugăciunea de dinaintea răsăritului. În ultima vreme, se așeza din ce în ce mai greu pe covoraș să se închine și problema lui nu era credința în Allah Preaînaltul, Unicul, pe care îl considera atotputernic, ci regulile stabilite de alții, muezinii și imamii încăpățânați și interpretările Șariei.

De când se închisese Observatorul astronomic din cauza lor, Mustafa era foarte supărat și considera că toți clericii ăștia preaînalti, care se perindau în fiecare zi la Palatul Imperial, prea își băgau nasul peste tot. Și nu era neapărat supărat din cauza lui, ci din cauza lui Khalil, prietenul lui de o viață.

Ai putea să fii biciuit pentru erezie, surăse în sinea lui la ideea că, dacă gândurile ar fi transparente, și musulmanii, și creștinii s-ar îngrozi de ce ar vedea. Dar gândurile nu sunt transparente, sunt opace, gelatinoase și câteodată grele ca pietrele semiprețioase din atelierul lui, și de

¹ Mărgelile de rugăciune.

aceea va continua să-și așeze genunchii plini de artrită pe covorul vechi de rugăciune și să tacă.

Panta care urca spre Serai părea că nu se mai termină și când îl văzu, în sfârșit, pe ienicerul din garda imperială îi ceru un pahar cu apă. În timp ce i-l aducea, se uită la silueta zveltă, îmbrăcată într-o uniformă roșie cu albastru.

Ăsta unde s-o fi născut? Rumelia? Armenia? Bosnia? Gărzile imperiale erau formate din băieți, de obicei creștini, luați de la vârste foarte mici, crescuți în religia musulmană și care serveau numai sultanului. Cel din fața lui nu putea să aibă mai mult de douăzeci și doi de ani, dar părea deja bătrân, cu gura ascuțită, cu buzele ca două lamele și cu ochii duși în fundul capului.

Mustafa renunță să-l mai privească și îi înmână cana goală. Nu e dreptate pe lumea asta, dar dreptatea ce mai e? Trecu de Poarta de Mijloc și intră în Curtea Divanului, plimbându-se pe aleile largi, străjuite de chiparoși, fără să se depărteze prea mult. În timp ce îl aștepta pe șeful gărzilor să vină să-l conducă la apartamentele private, își dădu seama că Seraiul era prea tăcut. Ce s-o fi întâmplat? De obicei se auzeau vocile bucătarilor, argații țesălând caii sau grădinarii tăifăsuind, iar acum, nimic; totul părea înlemnit, uitat, ferecat.

Sultanul nu e aici, îl lămuri, cu o expresie ștearsă, secretarul Marelui Vizir, care venise să vadă cine îl caută pe Măria-Sa. A plecat pe întuneric, pe la patru dimineată; nu putea dormi. S-a hotărât să stea câteva săptămâni la seraiul de la Edirne.

Altul care nu putea dormi. Mustafa murmură câteva cuvinte politicoase de aprobare, sănătatea sultanului e mai importantă ca orice, Allah să-l ocrotească pe Luminăția Sa, și se depărtă. De data asta, cu pași repezi,

în pofida greutateii traistei de pânză cu cărți, pe care n-o dăduse jos de pe umărul drept. Sigur se întâmplase ceva. Când locuiești într-un palat situat între Cornul de Aur, Bosfor și Marmara, nu trebuie să te duci în altă parte ca să te odihnești.

Răsufală ușurat. În ultimul timp, întâlnirile cu sultanul erau din ce în ce mai grele pentru el. În tinerețe, împărtășiseră pasiunea pentru bijuterii și miniaturi persane. Și se împrieteniseră. Aurarul tăcut, care nici măcar nu făcea parte dintre artizanii palatului, care doar venea din când în când, atunci când era chemat, era de fapt o enigmă pentru slujitorii și sfetnicii care-l întâlneau. Îmbrăcat modest și fără să pară că bagă în seamă prea mult eticheta imperială — o respecta până la limita politeții elementare —, petrecea ore întregi singur cu Padișahul în grădini sau în biroul acestuia, discutând în ce proporție se amestecă sulf, cupru, argint și plumb pentru aliajul incrustațiilor negre de pe inelele dinastiei safavide ori despre arta răsucirii firelor subțiri de argint în arcadele cerceilor bizantini, în care filigranul se termina cu borduri granulate.

Sultanului nu îi plăceau numai bijuteriile, ci și vasele emailate, săbiile cu mânerul bătut în rubine și diamante, lemnul de santal incrustat cu perle, folosit la mobilierul din dormitoarele haremului, brățărilor de gleznă egiptene, sipetele cu sidef ale venețienilor — și chiar și relicvele sfinților creștini, care se găseau din plin prin basilici sau îi erau aduse din toate colțurile imperiului, acoperite cu mătase roșie și prinse de nășăliile lor de aur cu ace invizibile, prețioase.

Împăratul colecționa lucruri vechi și singurul în care avea cu adevărat încredere să le evalueze era Mustafa.

De-a lungul timpului, când se vedeau, discuțiile ajunseseră să se reducă la una singură: care este combinația de pietre prețioase pe care, dacă o porți, devii nemuritor. Pe vremea când vorbiseră pentru prima dată despre asta, Mustafa era încă în plină putere. Lucra în Bazarul Acoperit, pe ulița aurarilor, avea două fete mici, Atife și Yeşim, iar Meryem, nevasta lui, încă mai cânta prin casă.

Se hotărî să nu se mai ducă la Khalil, pentru că era prea cald și răsuflarea îl apăsa. Se simțea obosit. Ai îmbătrânit, Mustafa, ai îmbătrânit. Oamenii îmbătrânesc, numai orașul ăsta e veșnic tânăr, cu mirosul lui de cardamom, ceai de mentă și sânge de berbec tânăr, sacrificat în târg.

Intră tot pe poarta din spate a grădinii. Spera că va putea urca neobservat în atelier. Într-adevăr, Meryem nu se întorsese, mâncarea din seara trecută rămăsese pe marginea cuptorului; femeia nu spălase nici măcar vasele. O să-și piardă mințile din cauza lui Musa, oftă Mustafa, și urcă la etaj. Nu mai făcuse de mult ordine în atelierul unde numai el putea să intre. Pergamentele pe care desena tiparele, calupurile de ceară pentru mulaje și ștanțele zăceau grămadă, una peste alta, prin colțurile încăperii.

Lăsă traista sprijinită de un picior al mesei, se așează pe singurul scaun cu spătar care se vedea și își luă capul în mâini. Venele groase, lemnoase, se desenau din ce în ce mai clar la încheieturi. Din cauza greutateii cărților cărate și a căldurii, i se păru că vânătaia de la mâna stângă se mărise. Acum părea o rană. O să mă duc mai târziu până la Leib Peres, poate-mi dă niște prafuri. Am prea multe vânătaii. Își lăsă capul pe masă, sperând să ațipească, măcar până se întorcea Meryem.

MERYEM

Își strânse cu grijă șalul și se apropie de chei. Soarele nu răsărise încă și deasupra apei negre se ridica frigul. Știa că pescarii ies în larg cu mult înainte de miezul nopții, să pescuiască cu foc. Mai ales în nopțile fără lună, peștii însetați de lumină ieșeau la suprafață, atrași de flăcările cazanelor cu cărbuni încinși și pirită. Adunați în trene vii, se repezeau în plase semănând mai mult cu un stol de păsări care zbura hipnotic în spuma fosforescentă a siajului. Pescuitul la lumina făcliilor era o vânătoare bazată pe adorația unor zei plutitori, în care victimele atrase de foc nu aveau nicio șansă în fața siluetelor mișcătoare, ireale. La răsăritul soarelui, gălețile cu apă de mare pline cu macrou, guvizi, sardine și șprot erau aduse la mal. Spinările argintii ale supraviețuitorilor se rostogoleau, săreau, se împărțeau pe grupuri, iar ochii peștilor, ca mercurul lichid, implorau mut dreptul la viață, chiar și cu ultimele puteri. Unii trăiau mai multe ore și încă se zvârcoleau în coșurile de răchită, când ajungeau în hală. Sfârșeau aruncați pe blocuri mari de gheață, acoperiți cu frunze de smochin.

Lui Meryem nu îi plăcea spectacolul agoniei furioase, al morții așteptate, al prelungirii hâde, dar nu avea de

ales. Trecuse mai mult de o săptămână și trebuia neapărat să vorbească cu Musa. Să vorbească, să-l implore, să plângă, nu mai conta. Povara atâtor nopți în care nu pusese geană pe geană o doborâse și voia să afle — într-un fel sau altul — ce hotărâse fiul ei cel mic, dacă avea să se întoarcă acasă sau nu.

Luntrice lungi, negricioase intrară în port una după alta, legate între ele cu sfori, dar cea a lui Musa și Emrah, prietenul lui din copilărie, nu se vedea. Băieții ajunseră la mal mai devreme ca de obicei, lăsaseră peștele și plecaseră.

Femeii nu îi veni să creadă că nu-l găsisе nici de data asta, așa că mai stătu o vreme, cu brațele atârinate pe lângă corp și umerii căzuți, fără să țină cont de cei care treceau pe lângă ea, privind-o cu sprâncenele ridicate. Când și ultima luntre fu trasă la chei, își dădu seama că era de târziu.

Lăsa în spate portul și urcă scările. Ziua începuse de mult; nu făcuse nimic de mâncare, nu spălase vasele. Colbul mărunț i se lipea de papuci; o durea spatele. Mergea cu pași înceți, clatinându-se din când în când. Aproape de gardul cimitirului, se opri un pic sub frunzișul unui lămâi. Când fuseseră aduși în sîrgün de Mehmed al II-lea, Cuceritorul Constantinopolului, care se trezise stăpân peste un oraș depopulat, bunicii ei armeni se așezaseră la Kumkapı, în districtul Fatih.

Cumpătat și încercat de viață, strămutatul Nazar Harutyunyan înțelesese foarte repede că nu avea să mai vadă Caucazul și că țărmul mării Marmara era la fel de bun ca al oricărei alte mări. Își botezase primul fiu Ibrahim și, deși nu îl silise nimeni, trecuse, cu toată familia, la islam. Așa că bunicii, în casa căroră Meryem

crescuse, se odihneau în micul cimitir din cartierul Kumkapı, unde, de jur împrejurul lespezilor de piatră, iarba înaltă acoperea totul. Cu uitare, cu frunze ascuțite și praf, cu amintirea stepei, amestecate cu aerul sărat al orașului lui Constantin și Teodosiu și Suleiman și Mehmed. Viu, triumfător, de neoprit, sângele vegetal îngropa încă o dată morții, la rând.

Mustafa o învățase de mult literele și să silabisească și, de fiecare dată când venea la cimitirul de lângă casă, unde nu avea pe nimeni, lua cu ea primul Coran cumpărat de Nazar Harutyunyan, când ajunsesе la Constantinopol: o cărțuie veche, pe care Meryem o ținea pe un raft în bucătărie și care se acoperea de o pojghiță albă, discretă, ori de câte ori femeia cernea prea multă făină. Nu deschidea cartea sfântă când stătea, dusă pe gânduri, în cimitir; doar o sprijinea în poală, cu ochii pe jumătate închisi. În momentele acelea, morții ei se amestecau cu viii, cimitirele îndepărtate cu cimitirele apropiate și lumea nu o mai înfricoșa.

Se hotărî să nu intre. Era tulburată și iarba înaltă scoțea sub vânt o șoaptă ascuțită, un sunet oval, neliniștitor, care îi făcea rău. Alunecă pe lângă zidul cimitirului și o coti spre casă. Deschise ușa de la stradă și văzu că Mustafa era la el în atelier. Se întorsese foarte repede de la Serai. Nu urcă să-l întrebe ce s-a întâmplat, pentru că așa era învoiala, să intre acolo numai chemată. Se apucă de strâns prin bucătărie. Rămase surprinsă când se trezi cu el înconjurându-i umerii cu brațele.

— Ce s-a întâmplat? Unde ai fost?

Nu putea să-i spună că se dusesе în port să vorbească cu Musa, care o rănea în fel și chip. Cu lăsatul de școală, cu plecările de acasă, cu vorbele. Să-i mărturisească

sentimentul că, pe măsură ce vor trece anii, îi va fi din ce în ce mai greu să se înțeleagă cu străinul născut de ea.

Se întoarse, îl privi în ochi și-i răspunse fără să clipească.

— La cimitir.

Era trecut de amiază și lumina de afară tremură ușor. Mustafa își luă brațele din jurul ei și dispăru în liniștea umbroasă a casei.

TOMMASO

Începuse, ca și tatăl lui, ca și bunicul lui, cu negoțul cu mătase: valuri și valuri de fâșii subțiri ieșite din viermi colorau rafturile prăvăliei din Genova. Încă de pe vremea când abia învăța să se târască se mutase acolo, printre suluri de materiale textile de tot felul, unelte de croitorie și fâșii din hârtia folosită la tipare, prinsă cu clei de tâmplărie de niște bobine mari de lemn. Îți trebuia multă imaginație să vezi în ele siluetele genovezelor guralive și trupeșe, suficient de bogate ca să-și comande rochii la „Iacopo Serratore și fiii, negustori și artizani“, dar imaginația nu avea să fie o problemă pentru Tommaso, de-a lungul întregii sale vieți. Acolo era universul lui.

Iacopo Serratore bătrânul vindea și cumpăra grâu și vin, hârtie și mătase, mirodenii și ceară, fără să se miște din biroul lui, aflat la etajul întâi al unei case din Piazza dei Banchi, pentru că Iacopo Serratore scria scrisori. Fiecare comandă, transport sau cerere destinată oficialităților era însoțită de cel puțin trei scrisori: una adresată celui care trebuia să transporte marfa, a doua, celui care trebuia să o primească și a treia, celui care trebuia să-i controleze pe primii doi. Uneori, dacă era un